

CARELIA

3
99

Eino Karhu

Kalevala: sen kulttuurihistoriallinen ja nykyinen merkitys

Elias Lönnrotin laatiman Uuden Kalevalan eli Kalevalan laajennetun laitoksen ilmestymisestä on kulunut 150 vuotta. Kalevala on sinä aikana saanut vankan jalansijan suomalaisen, karjalaisen ja maailmankulttuurin historiassa.

Puhuessani Kalevalan merkityksestä tahtoisin kosketella kahta perusseikkaa.

Ensiksikin, mitkä olivat ne historialliset olot, joissa Kalevala syntyi, ja mikä oli sen rooli, sen merkitys lähinnä suomalaiselle kulttuurille Suomen kansakunnan muotoutumiskaudella?

Toiseksi, mitä ajatuksia herättää Kalevala tänään, kun otamme huomioon nykyaikaisen kulttuurin tilan ja sen yhteydet kansantraditioihin?

I

Kalevala kuuluu alkuperältään ja sisällöltään niihin maailmankulttuurin muistomerkkeihin, jotka ovat syntyneet kahden taiteellisen tradition — suullisen ja kirjallisen —, kansanrunouden ja taidernouden liittymäkohdassa. Nämä kaksi traditiota ovat eri kansoilla sulautuneet yhteen eri aikoina kansojen sisäisestä kehityksestä riippuen. Kansanrunouden voimakas vaikutus on rikastuttanut kirjallisuutta, jolloin on syntynyt uusia taiteellisia ilmiöitä.

Kaikki kansat ovat ennen niiden omakielisen kirjallisuuden syntyä eläneet vuosisatoja ja vuosituhansia suullisen kulttuurin maailmassa. Tämä kulttuuri on välittynyt sukupolvelta toiselle myyttien, tarujen, laulujen, satujen ja uskomusten muodossa.

Ennemmin tai myöhemmin on kuitenkin syntynyt kirjakieli ja kirjallisuus — eri kansoilla eri tavoin. Jotkin kansat saivat kirjakielensä jo vuosituhansia ja jotkin muutama vuosisata sitten, joillakin taas ei kehittyntä kirjakieltä ja kirjallisuutta ole vielääkään. Nykymaailmassa on tuhansia kansoja ja tuhansia kieliä, ja niiden joukossa paljon sellaisia, joita tiede nimittää kirjakielettömiksi kieliksi tai nuoriksi kirjakieliksi. Sellaisille kansoille

niiden oman suullisen kulttuuriperinnön arvo on sitäkin suurempi ja ajankohtaisempi, kun niillä ei vielä ole kehittyneitä kirjallisia traditioita.

On aivan luonnollista, että kansan kielestä ja suullisesta perinteestä tulee kehittyvän kirjakielen ja kirjallisuuden pohja ja kasvualusta. Kehityksen varhaisvaiheessa kirjakielen käyttöala saattaa olla vielä hyvin kapea, koska sivistyneitä ihmisiä on vielä vähän ja kirjoja julkaistaan harvaksen. Monimutkaiset yhteiskunnalliset ja kulttuuriprosessit, etenkin kansakuntien muodostumisvaiheessa, aiheuttavat kuitenkin sen, että kirjallisuuden rooli kasvaa, samoin kansanperinteen rooli kirjallisuuden omaehtoisessa kehityksessä.

Jo kauan ennen ajanlaskumme alkua, antiikin sivilisaation ja orjayhteiskunnan aamunkoitteessa suullisen ja kirjallisen traditiion liittymäkohdassa syntyneisiin maailmankulttuurin muistomerkeihin kuuluvat muinaiskreikkalaiset eepokset Ilias ja Odysseia sekä monin verroin laajemmat muinaisintialaiset eepokset Māhabhārata ja Rāmāyana.

Myöhemmille aikakausille, Euroopan keskiajan ja varhaisfeodaalisten suhteiden alkukaudelle, ajoittuvat eräiden germaanisten kansojen eepokset, kuten muinaisskandinaavinen Edda ja anglosaksinen Beowulf. Pitemmälle kehittyneet feodaaliset suhteet ja syntymässä oleva kansallistajunta kuvastuvat ranskalaisessa eepoksessa Rolandin laulu ja espanjalaisessa Cidista kertovassa runoelmassa sekä venäläisessä bylina-eepoksessa ja serbien sankarilauluissa. Mainittakoon, että serbieepoksen toi eurooppalaisen tieteen ulottuville serbialainen kulttuurivaikuttaja Vuko Karadžić; se tapahtui lähes samanaikaisesti karjalais-suomalaisten runojen ja Kalevalan tunnetuksi tekemisen kanssa.

Vaikka Kalevala kirjan muodossa näki päivänvalon verraten myöhään, 1800-luvun alkupuolella, niin se on sisältämänsä perinneaineiston puolesta jopa arkaaisempi kuin edellä mainituista muistomerkeistä vanhim-

mat, vuosituhansia sitten kirjalliseen muotoon valautuneet eepokset.

Eri kansojen eepoksista puhuttaessa käytetään tavallisesti käsitettä sankariepos. Karjalais-suomalaisia kansanrunoja ja Kalevalaa leimaa erikoislaatuinen sankarihenki, joka ei vielä liity sotaisiin urotöihin, aseellisiin joukkoihin, ruhtinaiisiin, antiikin kuninkaisiin, varhaisorjayhteiskunnalle tai varhaisfeodalismille ominaisiin valtiomuotoihin. Mitään sellaista ei Kalevalassa ole, vaikka siinä mainitaankin keihäät ja miekat.

Kalevalan sankarihenki on mytologista, taistelua käydään vielä tarumaisia hirviöitä ja nöitä vastaan — ei niinkään asevoimalla kuin loitsujen avulla. Karjalais-suomalaisten kansanrunojen ja Kalevalan sankarit ovat muinaisille myyteille ominaisia kulttuuriheeroja. Tätä nimitystä käytetään mytologian tutkimuksessa suvun, heimon tai kansan kantavanhempina ja perustajina palvotuista tarumaisista henkilöistä, pakanallisista puolijumalista ja puoli-ihmisistä. Heidän pyhä muistoaan vaalitaan, koska he loivat maailman ja laskivat elämän perustan. Myytit kertovat siitä, miten maailmankaikkeus syntyi alkukaaoksesta, miten syntyivät maa ja taivas, aurinko ja tähdet, järvet ja joet, metsät ja viljakasvit, kalat ja eläimet, joista ihminen on saanut ravintonsa. Ihmisen elinehtojen turvaaminen vaati älyä ja lahjakkuutta, myös velho- ja tietäjäkykyä, ja kaikkea tätä on Kalevalan sankareilla. Heitä sanotaan kulttuuriheeroiksi sen vuoksi, että heistä juontui tapojen ja perinteiden jatkuvuudeksi käsitetty kulttuuri.

Mitä varten nimenomaan 1800-luvun alkupuolen Suomessa koettiin tarpeelliseksi tallentaa runonlaulajilta tämä mytologinen ja muu kansanperinne ja saattaa se painetun sanan välityksellä suomalaisen yhteiskunnan ja koko sivistysmaailman ulottuville?

Vuonna 1809 päättyi viimeinen Venäjän ja Ruotsin välisestä sodista, joita ne olivat käyneet pohjoisalueista, mm. Suomesta, Karjalasta ja Baltian maista. Tätä taistelua oli jatkunut vaihtelevalla menestyksellä lä-

hes tuhannen vuoden ajan varjagien ja viikinkien sotarekistä alkaen. Oli aika (1500—1600-luku), jolloin Ruotsia pidettiin eurooppalaisena suurvaltana. Valloitettuaan Suomen Venäjän keisari Aleksanteri I halusi heikentää ruotsalaista vaikutusta maassa ja myönsi suomalaisille autonomisen itsehallinnon. Maaliskuussa 1809 keisari antoi juhlallisen hallitsijanvakuutuksen; Suomen kansa julistettiin kansakunnaksi, jolla oli omat lakinsa ja autonominen valtiomuotonsa.

Suomen kansakuntaa sellaisenaan ei 1800-luvun alussa kuitenkaan ollut vielä olemassa. Se oli muodostettava, ja tässä mielessä kansallisen kulttuurin monipuolisella kehittämisellä oli erittäin suuri merkitys yhteiskunnallisen, poliittisen ja taloudellisen kehityksen rinnalla.

Monivuosisatainen Ruotsin-valta oli aiheuttanut sen, että Suomen hallinto, koulu- ja yliopisto-opetus, lehdistö ja julkinen kulttuurielämä olivat täysin ruotsalaistuneet. Ruotsin kieli pysyi virallisena kielenä, vaikka sitä käytti ja ymmärsi vain kymmenesosa maan asukkaista. Heihin kuuluivat ylemmät säädyt, sivistyneistöpiirit ja tuolloin vielä vähälukuinen kaupunkilaisväestö.

Talonpojisto, maan perusväestö, oli kiellettään ja kulttuuriltaan etnisesti suomalaisia. Se pysyi kuitenkin kielipoliittisesti oikeudettomana, koska sen kieltä ei voitu käyttää julkisessa elämässä. Tämä seikka oli yhtenä syynä siihen, että suomalaiset talonpojat eivät tuolloin vielä tajunneet itseään etnisesti yhtenäiseksi kansaksi, jolla oli yhteinen kieli; he eivät liioin tajunneet itseään kehittyneeksi kansakunnaksi, jonka menneisyys ja nykyisyys olisivat eronneet ruotsalaisten menneisyydestä ja nykyisyydestä.

Viime vuosisadasta tuli Suomen kansalle ja sen sivistyneistölle historiallisen itsetuntemuksen ja kansallisen kulttuurin alueella tapahtuvan itsetoteutuksen aikaa.

Nykyään tiedämme, että historiallisen muistin menetys, oman menneisyytensä unohtaminen ja keinotekoiset aukot kansallisten kulttuuriperinteiden ketjussa ovat jopa

suurille ja kehittyneille kansoillekin vaarallisia.

Sitä selvemmin tajusivat tämän vaaran suhteellisen pienilukuisen kansan edustajat. Suomalaisiahan oli 1800-luvun alussa vajaa miljoona, ja ruotsalaistumisvaara uhkasi heitä edelleen.

Herännyt kiinnostus omaa menneisyytään ja etnisiä juuriaan kohtaan, muinaisten myyttien, tarujen ja laulujen tallentaminen, oman kielen murteiden ja sukukansojen kielten tutkiminen, oman paikkansa tiedostaminen avarassa monikulttuurisessa ja monikielisessä maailmassa — kaikki tämä oli tavattoman tärkeää kansallisen itsetuntemuksen kannalta. Juuri tällä tavalla käsitti Lönnrot oman tehtävänsä filologina ja kansan valistajana, sanakirjojen laatijana, lehtien ja kansankirjojen julkaisijana, kansanperinteen tallentajana ja Kalevalan luoja.

Aikalaiset kokivat Kalevalan paitsi runoutena myös historiallisena lähteenä, kaukaisen taruajan viestinä, menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden yhdyssiteenä. Samalla Kalevala koettiin kansallisen kulttuurin elpymisen symbolina, vakuuttavana todisteena siitä, että pieni ja vähän tunnettu kansa oli oikeutettu ottamaan paikkansa kulttuurikansojen joukossa. Kalevalaa sanottiin pääsylimpuksi sivistyneiden kansakuntien yhteisöön.

Kuten tunnettua, eepinen runonlaulupeirinne oli Lönnrotin aikakaudella säilynyt parhaiten Vienen Karjalan, nykyisen Kalevalan piirin, korpikylissä. Sen sijaan Iyrynen kansanperinne oli säilynyt paremmin Laatokan Karjalassa, se tarjosi Lönnrotille runsaasti aineistoa toiseen kirjaan, Kanteletar-nimiseen kansanlyriikan antologiaan.

Karjalaisella kansanperinteellä oli erittäin suuri merkitys näiden kahden klassisen teoksen, Kalevalan ja Kantelettaren, ilmestymiselle, eikä sitä unohdeta koskaan. Väheksymättä lainkaan muita karjalaisen kulttuurin, mm. kirjallisuuden, saavutuksia täytyy myöntää, että tavattoman rikas kansanperinne — ei ainoastaan karjalainen vaan myös venä-

läinen — on ollut painavin lisä, minkä Karjala on tuonut maailmankulttuuriin.

II

Kansanperinnettä arvostetaan aivan erityisesti sen vuoksi, että klassisessa muodossaan se ei ole suinkaan katoavainen vaan ikuinen arvo maailmankulttuurin historiassa. Useat taidelajit — runous, musiikki, tanssi, teatteri — ovat saaneet alkunsa nimenomaan monimuotoisesta kansanperinteestä. Muinaisia myyttejä pidetään oikeutetusti runollisen ja taiteellisen mielikuvituksen kehtona. Eikä mytologian merkitys ole taiteen kehittyessä suinkaan vähennyt, sen vaikutus on ulottunut läpi kaikkien kulttuurikausien antiikista nykyaikaan. Merkittävät runoilijat, dramaturgit ja maailmankuulut taiteilijat hyödyntävät yhä mytologista symboliikkaa.

Kalevalan yhteydessä tahtoisin kosketella taiteen, myös nykytaiteen, kansanomaisuutta.

Kalevala on kansanomainen paitsi siksi, että runoja laulettiin kansan keskuudessa, myös siksi, että se oli sisällöltään ja kansanelämän kuvaukseltaan nimenomaan koko kansan runoutta, jossa saivat ilmauksensa kansan ihanteet ja sen haaveet paremmasta elämästä, yhteisestä hyvinvoinnista. Vaikka Lönnrot olikin nähnyt paljon vaivaa yhdistääkseen kansan keskuudesta kerätyt runot eheäksi sommitelmaksi ja antaakseen niille kirjallisen muodon, hän piti kuitenkin Kalevalaa kansankirjana ja itseään kansantradition jatkajana, kollektiiviseen luomisprosessiin osallistujana.

Ei ole pitkäkäköä aikaa siitä, kun meillä spekuloiitiin käsitteillä taiteen kansanomaisuus ja kansa, etenkin virallisessa lehdistössä ja puoluepäätöksissä. Nämä käsitteet oli ideologisoitu ja politisoitu äärimmilleen, niin että kaikenmoiset puhdistukset ja vainot pantiin toimeen muka kansan nimissä ja työtaitekevien aloitteesta heidän suojelemisekseen vihollisten kavallilta vehkeilyiltä.

Todellisuudessa käsitteet kansa ja taiteen kansanomaisuus ovat esiintyneet kulttuurihistoriassa jo kauan, ne eivät suinkaan ole neuvostoajan valvontaelinten keksintöä. Näitä käsitteitä kannattaa kosketella tässä siksikin, että ne on viime aikoina alettu meillä jostain syystä unohtaa, jopa itse sanojakin käytetään julkisissa puheenvuoroissa jotenkin häveliäästi ja yhä harvemmin. Etualalla ovat työntyneet toiset sanat ja termit, useammin puhutaan suosioluvuista, äänestäjistä, keskiluokista ja niiden vakauttavasta roolista kriisitilassa olevassa epävakaisessa yhteiskunnassa sekä mahtavien harvainvalan edustajien vaikutuksesta. On muodikkaa puhua myös poliittisesta ja älyllisestä eliitistä harvojen ja valittujen muodostamana huippukerroksena kansallisessa hengenelämässä. Massoihin, kansaan sanan varsinaisessa mielessä suhtaudutaan useimmiten varsin pragmaattisesti ja epäluuloisestikin, massojen mielialathan eivät ole ennakoitavissa, massat eivät oikein luota virkavaltaan ja äänestävätkin vastahakoisesti.

Markkinatalouden oloissa kulttuurikin on alkanut ihmeteltävän nopeasti kaupallistua, muuttua show-bisnekseksi, jossa sävyn määräävät ne, joilla on paljon rahaa ja jotka haluavat hankkia sitä lisää. Näin on asian laita käytännöllisesti katsoen kaikilla kulttuurin aloilla, varsinkin massakulttuurin kohdalla, olipa kyse radiosta, televisiosta, lehdistöstä, kustannustoiminnasta, urheilusta tai opetuksesta, joka jakautuu kohtuullisesti rahoitettavaan yksityisopetukseen ja niukasti rahoitettavaan valtion opetustoimeen. Kaikki tuntevat television loputtomat musiikkivideot, saippuaopperat ja kauhuelokuvat. Kirjamarkkinat ovat tulvillaan dekkareita ja erotiikkaa; tuottajien oman tunnustuksen mukaan niitä tehtailaan vinhaa vauhtia markkinatalouden lakien mukaan: kirjailija sepittää kuukaudessa parissa kirjan, jossa hän noudattaa kustantajan antamaa kaavaa ja jossa on etukäteen sovittu määrä murhia ja seksikohtauksia. Viihdelaulajat kertovat avoimielisyyden puuskassa, että "tähdiksi" pää-

see neljännesmiljoonasta dollarista ilman nyvää lauluääntäkin.

Kaikkea tätä sanotaan massakulttuuriksi, miljoonille tarkoitetuksi populaarikulttuuriksi. Sen vastapuolina on harvoille tarkoitettu eliittikulttuuri. Väitetäänpä usein, että korkeakulttuuria on aina luotu harvoja varten ja että se on rahallisesti ja henkisesti ollut vain näiden valittujen ulottuvilla. Puškinin syntymän 200-vuotispäivän lähestyessä television lausuntataiteilijoiden suusta kuulee sellaisiakin kommentteja, että Puškinin tekstin ymmärtää toden teolla vain yksi ihminen sadasta.

Mutta itse Puškinhan uskoi kuulussa Muistomerkki-runossaan, että hänen nimensä tulevat tuntemaan kaikki: "slaavien ylpeät jälkeläiset, suomalaiset, nykyään villit tunguosit ja arojen ystävät kalmukit". Eihän kyse ole siitä, että vain yksi sadasta pystyy ymmärtämään Puškinin "loppuun asti", sillä jokainen uusi aikakausi kokee hänen runoutensa uudella tavalla, eikä edes yksi tuhannesta voi ymmärtää sitä pohjia myöten.

Pitää paikkansa, että maailmankulttuurin historia tuntee monta sellaista tapausta, jolloin omaperäisen nerokkuutensa takia jomana aikanaan väärinymmärretyt suuret runoilijat, säveltäjät ja taiteilijat ovat vasta myöhemmin saavuttaneet yleisen tunnustuksen.

Aito humanistinen korkeakulttuuri ei silti ole koskaan julistautunut olemukseltaan elitistiseksi. Päinvastoin, se on pyrkinyt vetoamaan ihmisiin, kansaan ja ihmiskuntaan. Eikä se ole koskaan varannut kansan osalle vain toisarvoista "popia". Vaikka "pop" johdukin sanasta populaari, joka tarkoittaa massojen suosiossa olevaa, kansanomaisista, niin sillä on vain vähän yhteistä kulttuurin todellisen kansanomaisuuden kanssa.

Kansa tarvitsee aitoa kirjallisuutta, aitoa taidetta, aitoa opetusta, ja niiden täytyy olla kansan ulottuvilla. Puheet eliitti- ja massakulttuurista haiskahtavat arveluttaville sosiobiologisille teorioille ihmisten alunalkaisesta eriarvoisuudesta, niistä kuultaa halveksin-

ta tavallisia ihmisiä ja kansanjoukkoja kohtaan. Nykyään, kun monilla ei ole varaa edes lehtiin, tajuaa erityisen selvästi, että satoihintuhansiin ja jopa miljooniin kappaleisiin nousevat klassikkojen painokset eivät olleet niinkään huono asia neuvostoaikana, vaikka näitä kirjoja jonotettiinkin tuolloin totutun tapaan.

Toisin kuin pop ja päiväperhoslaulut, klassinen kansanperinne on kestänyt ajan koeituksen, se on kulkeutunut meille läpi vuosisatojen, vieläpä suullisessa muodossa, pysyen lujasti kansan muistissa. Se on paras todiste siitä, että korkeakulttuuri voi olla koko kansan omaisuutta ja että juuri siksi siitä on tullut jälkimaailmalle vankan kulttuurihistoriallisen tradition varmentama ikuinen arvo.

Humaanius, myötätunto kärsivää ihmistä kohtaan ja oikeudenmukaisuuden jano ovat aina olleet suurelle taiteelle ominaisia. Meidän pragmaattisena aikanamme on haivahtavissa taipumusta luokitella suuren taiteen ideaalinen puoli toteutumattomien utopioiden joukkoon kuuluvaksi. Toisinaan sellainen moite kohdistetaan närkästyneinä jopa Tolstoille ja Dostojevskille heidän eettisen tinkimättömyytensä, heidän humanististen ihanteidensa sosiaalisen suuntautuneisuuden takia. Tolstoi ja Dostojevski katsoivat, että yksilö ei voi olla täysin onnellinen, jos hänen lähimmäisensä kärsivät. Tunnettuja ovat Dostojevskin sanat itkevästä lapsesta, jonka kyyneleitä ei minkäänlainen edistys voi sovittaa eikä oikeuttaa. Tämänkaltaisen eettinen tinkimättömyys on nykypäivän menestyjistä ja onnen kantamoisista kaukana.

Suuri taide ei ole ajateltavissa ilman humanistisia ihanteita silloinkaan, kun se huokuu äärimmilleen tihentynyttä traagisuutta.

Humanistisia ihanteita ja traagisia aiheita on Kalevalassakin, ja siinä kuvattu muinaisaika antaa niille erityiset piirteet. Vanhakantaisissa myyttirunoissa kerrotaan, miten maailma luodaan alkukaaoksesta, ne valavat sankaruuden hohdetta nimenomaan luomistapahtuman, työn ylle; siihen kuuluu

huolenpito maailmaa asuttavista ihmisistä, sukulaisista ja heimolaisista. Kalevalassa esiintyy useimmiten sana suku, mutta puhutaan myös kalevalaisesta kansasta. Kyseessä on alkukantaiseen yhteisjärjestelmään perustuva elämänmuoto, jonka rappeutuminen koetaan traagisesti. Se tulee selvimmin esiin Kullervo-aiheessa, orvon ja osattoman paimenpojan ja kostonhaluisen orjan tarinassa. Runo kultaneidon taonnasta sivuaa rikkauden ja ihmisyyden aiheita: taivaankannen takonut Ilmarinenkaan ei pysty antamaan kylmästä metallista teke-mälleen hahmolle inhimillistä lämpöä.

Eettisesti katsoen Kalevalassa esiintyy rinnakkain kaksi inhimillisen moraalin historiallista tyyppiä: pakanallinen ja kristillinen moraalit. Siirtyminen edellisestä jälkimmäiseen johtuu historian eteenpäinmenosta. Jo kansanperinteessä pakanalliseen mytologiaan sekoittui kristillisiä vaikutteita. Sommittelemalla määrätavalla perinneaineiston Kalevalan kokonaiskompositiossa Lönnrot korosti historiallista liikettä ja moraalinormien kehittymistä. Kalevala päättyy runoon ihmelapsen syntymästä, se on kansanrunoudessa tavattava muunnos raamatullisesta aiheesta, Kristus-Vapahtajan syntymästä. Pakanuudenaika on lopuillaan, sen tilalle astuu kristillinen aikakausi. Väinämöinen jättää kalevalaiset, hän lähtee vaskisella veneellä "selvälle selälle": "Sinne puuttui pursinensa, /Venehinensä väsähtyi./ Jätti kantelon jälille, /Soiton Suomelle sorean,/ Kansalle ilon ikuisen, Laulut suuret lapsillensa." Loppurunoon sisältyy ajatus, että uusi usko ja uusi myötätunnon läpätunkema siveellisyys syntyy kivuliaasti vastuksiinaan pahuus ja välinpitämättömyys lähimmäisistä, jotka on voitettava. Marjatta-niminen talonpoikaistyttö, jota omat vanhemmat eivät ymmärrä ja julma Ruotus (Herodes-nimen kansanomaisen muodoste) vainoaa, edustaa kansanrunoudessa raamatullista Jumalanäitiä; hänen tarinansa koetaan kehotuksena kristilliseen laupeuteen ja myötätuntoon.

Lönnrot arvosti ennen kaikkea kristillisyyden eettistä puolta, mutta hän tajusi samalla, että raamatun käskyjä voitiin tulkita eri tavoin. Hän tuomitsi pietistisen lahkolaisuuden elämänvierauden takia ja toivoi, että myös luterilainen kirkko olisi enemmän suuntautunut yhteiskunnalliseen todellisuuteen. Vuonna 1844 Lönnrot kävi Virossa ja näki virolaisten talonpoikien hädänalaisen aseman: he olivat baltiansaksalaisista paroneista riippuvaisia maaorjia. Lönnrot kirjoitti, ettei hän olisi mistään palkasta suostunut toimimaan siellä pappina ja katselemaan välinpitämättömästi, miten talonpojat kärsivät jokapäiväisen ikeen alla.

Lönnrotilla oli silmää myös kansanperinteen sosiaaliselle puolelle. Tämä näkökulma sisältyi hänen käsitykseensä kansanomaisuudesta ja humanistisesta siveellisyydestä.

Juuri Lönnrotin kaltainen kansan keskuudesta lähtenyt ja kansan moraalille uskollinen mies saattoikin käsitellä kansanperinnettä niin hienovaraisesti, kokea sen suurena arvona ja luoda Kalevalan. Henkinen yhteys kansaan yhtyi Lönnrotissa eurooppalaiseen sivistykseen, molemmat ominaisuudet olivat hänelle yhtä lailla tarpeellisia.

III

Kun pohditaan Kalevalan merkitystä nykyajan kulttuurielämällemme, on syytä erityisesti korostaa, että sen merkitys ei suinkaan piile muinaisen runouden jäljittelyssä sen paremmin kuin vanhakantaisten elämänmuotojen tunteellisessa ihannoinnissakaan. Ei riitä myöskään se, että Kalevalaa käsitellään pelkkänä museotavarana tai pyhänä aarteena, palvottiinpa sitä kuinka hartaasti tahansa. Jo se, että Lönnrotin ponnistusten ansiosta syntynyt Kalevala antoi voimakkaan virikkeen myöhemmälle kulttuurikehitykselle, oikeuttaa ajattelemaan, että Kalevala on voinut olla sellaisena virikkeenä nykypäiviin saakka ja on sitä edelleen.

Kalevala on 1800- ja 1900-luvuilla vaikuttanut suuresti Suomen kansallisen kulttuurin — kirjallisuuden, kirjakielen, dramaturgian ja teatterin, maalaustaiteen ja arkkitehtuurinkin — kehitykseen. Tätä kautta Kalevala on vaikuttanut kansallisen itsetunnon ja itsensä Suomen kansakunnan muotoutumiseen.

Yhtä tärkeä on ollut tällä vuosisadalla Kalevalan ja rikkaan kansanperinteen merkitys myös Karjalan kulttuurille. Lähes kaikki tasavaltamme kirjailijat, taiteilijat ja säveltäjät ovat muodossa tai toisessa kokeneet Kalevalan vaikutusta.

Aivan erityinen rooli on Kalevalalla nykyään kirjakielten kehitystyön aloittaneiden tasavallan kantakansallisuuksien, karjalaisen ja vepsäläisten, elämässä. Kansanperinteen merkitys on sitäkin suurempi ja kansankieleen ja kansankulttuuriin tukeutuminen sitäkin tarpeellisempaa, kun karjalan ja vepsän kielen kirjalliset traditiot ovat vielä kovin nuoria ja hauraita.

Itse kulttuurin käsite merkitsee perinteiden olemassaoloa ja kehityksen jatkuvuutta, kokemusten kartuttamista ja rikastuttamista. Tämä pätee paitsi kansalliseen myös maailmankulttuuriin.

Lönnrotilla oli Kalevalan luomisvaiheessa esikuvanaan Ilias ja Edda. Kalevala innosti vuorostaan muiden kansojen edustajia luomaan omat kansanperinteeseen perustuvat kirjalliset eepokset. Näin syntyivät F. R. Kreutzwaldin virolainen eepos Kaleviopog ja A. Pumpursin latvialainen eepos Lačplesis (1888); amerikkalainen runoilija Henry Longfellow loi intiaanien kansanperinteen pohjalta Laulun Hiawathasta (1856).

Kalevala on tullut tunnetuksi kautta maailman. On merkillepantavaa, että kun siirtomaaherruudesta vapautuneet Afrikan kansat ryhtyivät kehittämään kieliään ja kulttuurejaan omien traditioidensa pohjalta, hyödyntäen rikasta perinnettään ja mytologiaansa, ne kiinnostuivat Kalevalaan liittyvistä kokemuksista. Kalevala käännettiin tuolloin eräille afrikkalaisille kielille.

Kalevalan kaltaiset muistomerkit ovat tärkeitä virstanpylväitä jokaisen kansan ja koko ihmiskunnan historiassa. Niissä toteutuu eri aikakausien yhteys.

Meitä ympäröivä maailma muuttuu nopeasti. Vanhoja karjalaiskyyliä katoaa, metsät harvenevat, maisemat ja ympäristötilanne muuttuvat, etäisyydet lyhenevät — ajallisesti. Puolitoista sataa vuotta sitten, kun Lönnrot työskenteli Kalevalan parissa ja asui Pohjois-Suomessa Kajaanin kaupungissa, hänen oli matkustettava Helsinkiin hevostyöillä rekikelin aikaan; matka kesti kokonaisen kuukauden. Nykyään sellainen matka taittuu lentäen tunnissa tai parissa.

Henkisen kulttuurin jatkuvuuden ansioita, jos vain osaamme sitä vaalia, kulttuurin vanhimmat kerrokset heräävät eloon tietoisuudessamme; tunnemme sukupolvien yhteyden ja näemme historian kulkeman tien sekä oman tiemme. □